

Maximera skyddszonen med artvalet

Kornsort efter karaktär

Investera i fältstorlek

Majsen smälter som smör

Mer kväve med syra

Rajgräset

– utvintrar och övervintrar

Engelskt rajgräs har en förmåga att återhämta sig. Det såg vi inte minst efter förra vinterns härjningar. Men en hård vinter ger ändå tapp i skörd. Utnyttja en stabil sort tillsammans med rätt vallfröblandning och skördetidpunkt för att utnyttja gräsets fulla potential.

Engelskt rajgräs har flera goda egenskaper som till exempel snabb etablering, hög skörd och dessutom ett mycket bra fodervärde. Men på grund av att arten inte är helt anpassad till det svenska klimatet kan övervintringen bli en riskfaktor då den relativt lätt angrips av snömjöl och andra svampsjukdomar. Det såg vi inte minst efter förra vintern. Vad man då som vallodlare riskerar är en luckig vall med förlorad skördepotential kommande år framöver. Ska man då bortse från engelskt rajgräs helt i sin vallodling eller kan man efter sina förutsättningar hitta en plats där den passar in?

Tappade halva skörden

I år hade vi en betydligt kallare vinter och med djupare och mer varaktigt snötäcke än normalt här på sydsvenska Höglandet. Rajgräset utvintrade i mycket större grad än vad vi är vana vid och det kunde vi även se på flera platser i landet. När väl våren kom kunde vi konstatera att arten var starkt påverkad av snömjögelangrepp och frostsador.

Vi såg stora skillnader när vi i våras jämförde förstaårsvallar och andraårsvallar i sortförsöken på Riddersberg, en plats som ligger 150 meter över havet utanför Jönköping och som inte sällan har långa vintrar. I förstaårsvallen uppskattades utvintringen till 10-20 procent medan hela 70-100 procent hade utvintrat i andraårsvallen. Trots en låg förstaskörd återhämtade sig rajgräset

till andraskörden både i första- och andraårsvallen. Förstaårsvallen avkastade totalt i nivå med medelavkastningen för området. Däremot tappade andraårsvallen nästan hälften av avkastningen mot ett normalt år.

Trotjänare håller måttet

Det finns också stora skillnader i övervintring mellan rajgrässorterna. De två sorter som återkommande i de svenska försöken har haft minst utvintringsskador och samtidigt hög avkastning i både första- och andraskörd i både Götaland och Svealand är Kentaur och Birger. De överträffas bara skördemässigt av andra typer av rajsvinglar och rörsvingelhybrider. Både Kentaur och Birger är medelsena och utgör en stor del i dagens sortmateriel till vallfröblandningar med engelskt rajgräs. De är också tetraploida vilket innebär att de har ett öppnare växtsätt än diploida sorter. Det bidrar till att dessa sorter blir mindre aggressiva i samodling med andra arter vilket kan vara en fördel. Trots en förhållandevis stor sortprovning på engelskt rajgräs finns det få utmanare till Birger och Kentaur i dagsläget, se figur 2. En ny sort kan ha hög avkastningspotential, men blir mindre intressant då vinterhärdigheten är sämre och vise versa.

Skördade ax ger övervintring

Förutom att välja en sort med god övervintring har man också sett att skördetidpunkten påverkar rajgräsets övervintring. I svenska försök på fyra platser (Halland, Västergötland, Dalarna och Uppland) har man undersökt hur avkastningen påverkats av olika skördetidpunkter. Resultaten har inte varit helt entydiga men skördetidpunkten påverkar helt klart hur god övervintringen blir och därmed nästkommande års avkastning. I försöken såg man att en senarelagd förstaskörd (med en vecka) haft

en positiv inverkan på årets avkastning samt för övervintringen. Dock kunde en senarelagd förstaskörd andra vallåret ge en skördesänkning, beroende på var i landet försöket var förlagt. På sydliga platser gav en tidig skörd högre avkastning år två medan avkastningen blev lägre vid en tidig skörd på en mer nordlig plats.

Förbättringen i övervintring som är resultatet av en senarelagd skörd har sin förklaring i att de flesta skott då hinner gå i ax, vilket gör att andelen vegetativa skott minskar och istället bildas nya skott som har en god övervintringsförmåga. Vid tidig förstaskörd överlever fler skott som bildar axbärande strån i återväxten, vilket minskar andelen nya skott och i förlängningen ger ökad risk för sämre utvintring.

Vårsyn avgör uppkörning

En senarelagd skördetidpunkt kan förbättra rajgräsets övervintring. Om fodervärdet tillåter att skördetidpunkten skjuts upp några dagar kan engelskt rajgräs passa in även i mindre gynnsamt klimat.

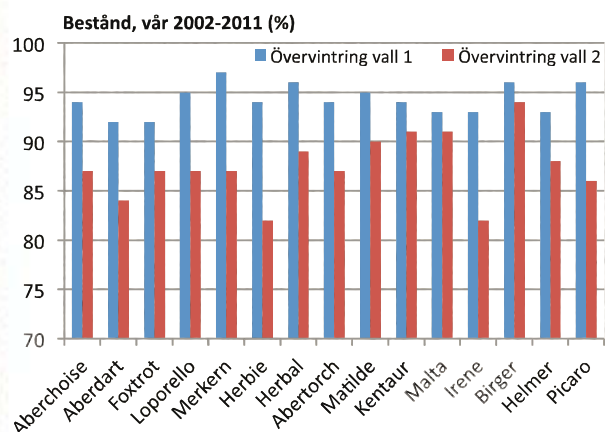
För att avgöra hur rajgräset klarat vintern bör man gå ut i sin vall på våren och titta på marktäckningen och hur stor mängd levande skott och blad som finns. En rajgräsdominerad vall som bara har 50 procent marktäckning riskerar att tappa i avkastning med cirka 2 ton ts per hektar, sett över en skördesäsong. Då bör man istället överväga att bryta vallen.

I landets södra delar där man vill dra nytta av artens goda återväxt i ett 3-4 skördesystem och inte låta vallen bli mer än 2-3 år är engelska rajgräset en bra komponent i vallfröblandningen. I mitt område på sydsvenska Höglandet brukar jag rekommendera 5-10 procent. I sydligaste Sverige kan man med fördel använda blandningar med 15-20 procent, medan andelen bör minska med breddgraden. ■

Återkommer. Det till synes stendöda engelska rajgräset hämtar sig ofta till andraskörden. Men i rajgräsdominerade vallar med mindre än 50 procent marktäckning på våren rekommenderas uppkörning för att inte tappa för mycket i totalskörd.

Övervintringen avgör skörden

Utvintrad. En sort kan ha en bra övervintring men sämre avkastning. Det är inte ovanligt att man får göra en avvägning mellan goda övervintringsegenskaper och hög avkastning. Den nyare sorten Matilde ser intressant ut för framtiden med endast lite tapp till andra och tredje vallåret och med avkastning i nivå med Birger och Kentaur.

SAMMANFATTNING

- Förbättra övervintringen genom att senarelägga skördetidpunkten några dagar till engelska rajgräset börjat gå i ax om arten ofta utvintrar hos dig. Detta kräver att en något senarelagd skörd är fodermässigt acceptabelt.
- I en rajgräsdominerad vall behöver marktäckningen vara minst 50 procent på våren. Överväg annars att bryta vällen.
- I sydligaste Sverige kan engelska rajgräset utgöra 15-20 procent i vallfröblandningen för att successivt minskas ju längre norrut man kommer.

Arvensis ges ut av de oberoende organisationerna HIR Malmöhus, Hushållningssällskapet Skaraborg, Östergötland, Kalmar-Kronoberg-Blekinge, Kristianstad och Växa Sverige.

Arvensis förmedlar granskad och komprimerad kunskap även med internationell utblick. Målgruppen är professionella lantbrukare inom växtodlingsområdet. Våra skribenter är i huvudsak HIR-rådgivare som befinner sig mitt i lantbrukarnas vardag och verklighet.

Redaktion

Borgeby Slottsväg 11,
237 91 Bjärred
Tel 046-71 36 00
arvensis@hushallningssallskapet.se
www.arvensis.se
e-postadress till redaktion och
annonser är förnamn.efternamn@
hushallningssallskapet.se

Gunnel Hansson Redaktör
Tel 046-71 36 13

Linda af Geijersstam
Tel 0706-15 67 70

Björn Roland Tel 0511-248 35

Emma Hjelm Tel 046-71 36 69

Henrik Nätterlund Tel 046-71 36 27

Artiklarna skrivs i samarbete mellan författaren och redaktionen. Har du synpunkter eller förslag på artiklar hör av dig till redaktionen.

Ansvarig utgivare

Erik Stjernedahl
Tel 046-71 36 10

Annonser

Thomas Linné
Tel 0708-81 66 11

Prenumerera på Arvensis

7 nummer per år för
795 kr/år + moms
Anmäl dig på www.arvensis.se
eller 046-71 36 00

Grafisk form

abSe media AB, Västerås

Tryck

Kepa Tryck AB, Kävlinge

Omslagsfoto:

Petter Haldén

Utgivningsplan 2013

	Mtrldag	Utgivndag
Nr 7	27 nov	16 dec

Utgivningsplan 2014

	Mtrldag	Utgivndag
Nr 1	15 jan	3 febr
Nr 2	26 febr	17 febr
Nr 3	3 apr	23 apr

Innehåll:

Vårsådd 2014

Lägre N-pris påverkar grödvälet

4

Steg till lönsam vårkornodling

Egenskaperna avgör sortvalet

6

Majs som smälter i vommen

Odlingen påverkar smältbarheten

8

Utsädesmängd efter lerhalt

Öka skörden på styva backar

12

Investera i fältstorlek

Värt att slå samman skiften

14

Ekogrödor i topp

Fördel 1 000 kronor per hektar

18

Mer kväve i sur gödsel

pH-sänkning minskar förlusterna

20

Rajgräset utvintrar och övervintrar

Utnyttja gräsets fulla potential

22

Inga utslag för stråförkortning

Moddus-effekterna dröjer

27

Maximerade skyddszoner

Dra nytta av artvalet

28